

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Masalah

Kabudayaan mangrupa salasahiji hal anu ngabédakeun manusa jeung mahluk séjénna, ku sabab kabudayaan téh hasil tina cipta, daya, jeung karsa manusa anu disapukan jeung sok dilaksanakeun di éta daerah sacara turuntumurun. Kabudayaan tangtuna waé ngabogaan ajén-inajén anu luhung pikeun kahirupan manusa, lain ngan saukur tata cara anu matok jeung percaya kana hal-hal magis.

Saluyu jeung anu diébréhkeun ku sababaraha ahli kabudayaan, di antarana Koentjaraningrat (1985: 1), kabudayaan dina harti nu jembar nya éta sakabéh hasil tina mikir, karya, jeung hasil karya manusa anu teu ngindung kana nalurina. Éta hal bisa dihontal ku manusa sanggeus ngaliwatan prosés diajar. Ralph Linton dina Ihromi (2006: 18), nétélakeun définition kabudayaan dina kahirupan sapopoé, '*kebudayaan adalah seluruh cara kehidupan dari masyarakat yang manapun dan tidak hanya mengenai sebagai dari cara hidup itu yaitu bagian yang oleh masyarakat dianggap lebih tinggi atau lebih diinginkan*'.

Nurutkeun Ihromi (2006: 18), kabudayaan téh dumasar kana rupa-rupa aspék kahirupan anu ngawengku paripolah, kapercayaan, jeung sikep, ogé hasil tina kagiatan manusa anu has pikeun hiji masarakat atawa kelompok masarakat anu tangtu.

Dumasar kana pamadegan para ahli di luhur, wangenan kabudayaan bisa dicindekkeun, nya éta salasahiji hasil tina mikir manusa anu bisa dihontal ku cara diajar jeung ngabogaan sababaraha aspék kahirupan nu ngawengku tata cara kahirupan jeung sasamana sarta ka Nu Maha Kawasa.

Ku ayana sababaraha aspék kabudayaan di luhur, Koentjaraningrat (1985: 2) ngébréhkeun unsur kabudayaan, nya éta: (1) sistem réligi jeung upacara kaagamaan, (2) sistem jeung organisasi kamasyarakatan, (3) sistem pangaweruh, (4) basa, (5) kasenian, (6) sistem pakasaban hirup, jeung (7) sistem téhnologi

jeung pakakas hirup. Luyu jeung éta hal, jéntré pisan yén kasenian téh mangrupa salasahiji unsur kabudayaan.

Kabudayaan ogé mangrupa cicirén bangsa. Bangsa Indonesia diwengku ku sababaraha wewengkon nu tangtuna miboga kabudayaan anu bédá-bédá. Salasahiji wewengkon nu aya di Indonesia nya éta Jawa Barat anu mayoritas sekésélér Sunda. Jawa Barat mangrupa salasahiji wewengkon anu euyeub pisan ku kabudayaan. Salasahiji kabudayaan di Jawa Barat nya éta kasenian Bebegig Sukamantri.

Kesenian Bebegig Sukamantri mangrupa salasahiji kasenian daerah has Ciamis anu masih bisa disebut aya kénéh, dipaliré jeung dimumulé ku masarakatna. Kasenian Bebegig Sukamantri pernahna aya di Desa Cempaka, Kecamatan Sukamantri, Kabupaten Ciamis. Ieu kasenian mimiti diwanohkeun ku para palaku seni di Ciamis jeung ku masarakat Sukamantri dina taun 1950-an. Kasenian ieu biasa rutin dipintonkeun dina acara Agustusan, acara ruatan, jeung hiburan dina acara khitanan saupama aya nu ngondang.

Kesenian Bebegig di dieu lain bebegig anu sok aya di sawah, tapi hiji kasenian nu biasa sok dipintonkeun ka jalma réa atawa disebut ogé helaran. Jalmana maké kedok badag anu rupana pikasieuneun, buukna ogé cawigwig dijieun tina bubuay (kembang hoé). Ari sakabéh awakna mah dikurubunan ku injuk kawung. Ieu kasenian Bebegig ngagunakeun waditra pamirig anu basajan pisan, biasana sok maké kolotok jeung bedug marung. Tapi kaayeunakeun sok ditambahna maké angklung ogé (<http://galuhrahayujogja.wordpress.com/category/seni-budaya/page/12>, 3 februari 2013).

Kesenian daerah bisa dijadikeun asét kabudayaan daerah. Kitu deui kasenian Bebegig Sukamantri, mangrupa salasahiji asét kabudayaan di Kabupaten Ciamis. Nepi ka kiwari, éta kasenian masih dipaliré sanajan teu sakabéh warga di Kabupaten Ciamis mikanyaho kana éta kasenian.

Salian ti ngabogaan unsur-unsur, kabudayaan ogé miboga simbol séwang-séwangan. Kitu deui dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis, tangtu miboga simbol-simbol nu nyangkaruk sarta perlu dipikaweruh sangkan bisa maham kana éta kasenian sagemblengna. Upama geus

bisa ngahontal kana éta hal, urang Sunda, hususna urang Ciamis lain ngan saukur apal kana éta kasenian Bebegig Sukamantri, tapi bari ngarti kana naon-naon anu nyangkaruk dina éta kasenian.

Patali jeung simbol, tangtu moal leupas tina élmu sémiotik. Ari istilah sémiotik asal kecapna tina *semeion* nu ngandung harti tanda. Jadi semiotik nya éta élmu anu maluruh kana sagala hal nu nyicingan hiji posisi salaku wawakil tina hal séjén (Isnendés, 2009: 39). Téori sémiotik nu medar ngeunaan simbol nya éta téori semiotik Pierce, nu nétélakeun yén aya tilu rupa tanda dumasar sipat patalina tanda jeung denotatumna, nya éta (1) ikon, (2) indéks, jeung (3) simbol.

Salian ti éta, kabudayaan anu salasahiji unsurna kasenian, mangrupa hiji hal anu terstruktur jeung abstrak. Maksudna, sababaraha “réalitas” sabenerna bisa ditempo strukturna. Ieu struktur sipatna abstrak jeung aya dina jero kognisi manusa, Jean Piaget dina Hoed (2007: 35). Nurutkeun Hoed (2007: 27), struktur nya éta hiji wangun abstrak anu kawangun tina sajumlahing komponén nu aya patalina jeung nu liana dina wangun struktur. Éta komponén-komponén téh aya dina hiji susunan nu tangtu, kaitan éta disebutna rélasi.

Dipedarna simbol-simbol nu nyangkaruk dina kasenian Bebegig Sukamantri, bisa dipaké pikeun bahan ajar anu aya patalina jeung kabudayaan daerah, hususna dina pangajaran Basa Daerah (Sunda). Bahan ajar nu patali jeung ieu hal nya éta dina pangajaran maca artikel ngeunaan budaya anu ditepikeun di kelas XII SMA/SMK/MA, éta hal luyu jeung SKKD mata pelajaran basa jeung sastra Sunda.

Panalungtikan nu medar ngeunaan simbol-simbol dina kabudayaan anu saméméhna geus dilaksanakeun di antarana: (1) *Ajén Simbolis dina Upacara Nadran di Désa Blanakan Kecamatan Blanakan Kabupatén Subang pikeun Salasahiji Alternatif Bahan Ajar di SMP Kelas VII (Ulikan Struktural-Sémiotika)* ku Ayu Wahyuni taun 2012, (2) *Simbol-Simbol Budaya dina Kasenian Ronggeng Gunung di Kecamatan Padahérang Kabupatén Ciamis pikeun Bahan Pangajaran di SMA* ku Ati Nursifa taun 2012, jeung (3) *Studi Komparatif dan Makna Simbolik Topeng pada Pertunjukan Seni Bangbarongan Ujung Berung dan Bebegig Sukamantri di Jawa Barat* ku Arnandho Ricco taun 2011.

Tina sababaraha judul panalungtikan di luhur, can aya nu medar ngeunaan simbol-simbol budaya dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis, dina hal makaitkeun kana simbol-simbol kabudayaan dina pangajaran.

Dumasar kana kasang tukang anu geus dipedar di luhur, simbol-simbol budaya nu aya dina kasenian Bebegig Sukamantri penting pisan ditalungtik. Ku kituna, ieu panalungtikan dijudulan “*Kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis pikeun Bahan Pangajaran Maca di SMA (Tilikan Struktural jeung Sémiotik)*”.

1.2 Watesan jeung Rumusan Masalah

1.2.1 Watesan Masalah

Dina kasenian Bebegig Sukamantri, aya unsur sémiotik anu nyangkaruk jeung perlu ditalungtik sangkan bisa maham kana éta kasenian sageblengna. Anu geus dipikanyaho ku balaréa ngeunaan téori sémiotik nya éta téori sémiotik Pierce, nu nétélakeun yén aya tilu rupa tanda dumasar sipat patalina tanda jeung denotatumna, nya éta (1) ikon, (2) indéks, jeung (3) simbol.

Sangkan pedaranana teu lega teuing, ieu panalungtikan diwatesanan kana ngadéskripsiun sajarah, struktur dina acara helaran, jeung simbol-simbol anu aya dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis, sarta ngalarapkeun kana bahan pangajaran basa Sunda, nya éta pikeun bahan pangajaran maca artikel ngeunaan budaya di SMA kelas XII.

1.2.2 Rumusan Masalah

Luyu jeung kasang tukang sarta watesan masalah nu geus diébréhkeun di luhur, ieu panalungtikan dirumuskeun dina kalimah pananya saperti ieu di handap.

- 1) Kumaha sajarah kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis?
- 2) Kumaha struktur helaran kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis?

- 3) Unsur sémiotik naon waé nu nyangkaruk dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis?
- 4) Kumaha implikasi simbol-simbol budaya dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis pikeun bahan pangajaran “maca artikel ngeunaan budaya” di kelas XII?

1.3 Tujuan Panalungtikan

1.3.1 Tujuan Umum

Sacara umum, ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun maluruh kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis, sarta pikeun ngajembaran pangaweruh ngeunaan kabudayaan.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus, tujuan anu dipiharep bisa dihontal dina ieu panalungtikan nya éta pikeun ngadéskripsikeun:

- 1) sajarah kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis;
- 2) struktur helaran kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis;
- 3) unsur sémiotik nu nyangkaruk dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis;
- 4) implikasi simbol-simbol budaya dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis pikeun bahan pangajaran “artikel ngeunaan budaya” di kelas XII.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat sacara tioritis nu hayang dihontal tina ieu panalungtikan, nya éta bisa ngeuyeuban pangaweruh anu patali jeung kabudayaan Sunda, hususna dina widang kasenian.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Aya ogé mangpaat sacara praktis nu hayang dihontal tina ieu panalungtikan, nya éta:

- 1) pikeun nambahana pangaweruh jeung wawasan kana kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis;
- 2) pikeun nambahana bahan pangajaran basa Sunda nu patali jeung kabudayaan atawa kasenian daerah, hususna dina pangajaran “maca artikel ngeunaan budaya” di kelas XI.

1.5 Raraga Tulisan

BAB I Bubuka, nya éta nu ngawengku kasang tukang masalah, watesan, jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, jeung raraga tulisan.

BAB II Ulikan Struktural jeung Sémiotik dina Kasenian Bebegig Katut Bahan Pangajaran, landasan tiori nya éta nu ngawengku simbol budaya, sémiotik, kabudayaan, kasenian, kasenian Bebegig Sukamantri, jeung bahan pangajaran.

BAB III Métodologi Panalungtikan, nya éta nu ngawengku sumber panalungtikan, desain panalungtikan, métodologi panalungtikan, definisi oprasional, instrumén panalungtikan, téhnik ngumpulkeun data, jeung analisis data.

BAB IV Analisis jeung Déskripsi dina Kasenian Bebegig, nu ngawengku kanangadéskripsi sajarah, struktur dina acara helaran, jeung simbol-simbol anu aya dina kasenian Bebegig Sukamantri di Kecamatan Sukamantri Kabupaten Ciamis, sarta implikasina dina bahan pangajaran maca.

BAB V Panutup, nu ngawengku kacindekan jeung saran. Dina ieu bab, eusina mangrupa kacindekan tina panalungtikan nu geus dilaksanakeun, sarta harepan panalungtik pikeun lajuning laku kana ieu panalungtikan.

Daftar Pustaka jeung Lampiran-Lampiran.